

Минко Николов в критическата реценция

Александра Антонова
Институт за литература – БАН

MINKO NIKOLOV IN THE CRITICAL RECEPTION

Alexandra Antonova
Institute for Literature – BAS

The article studies a number of memoir and analytical articles on Minko Nikolov's critical heritage of conceptual books on Bulgarian literature. Here, Nikolov's reception is illustrated and compared to his own critical thoughts developed in the article *Responsibilities and Abilities of Critics*. The structures of parallel and perspective allow not only to follow the act of contextualization of the critical text, but also to consider the contextualization as simultaneously producing and limiting, determining meanings (readings). There are also some observations collaterally suggested, which interpret the mutual critical reading as a specific microgenre leading to the constitution of criticism itself. In this context, critical reflection is considered to be an immanent self-reflection.

Key words: literary criticism, literary history, critical reception, parallel reading, perspective, contextualization, mutual critical reflection, self-reflection, polemic

Един от интересите, които говедоха до създаване на проекта ни за българската литературна критика, бе насочен към това как критиците се четат взаимно. Също така: как се четат в своето време и извън него, десетилетия по-късно. Критическият прочит на критически текстове задава особен микрожанр със свой специфичен характер и интерпретация. Чрез взаимните прочити критиката на практика са самоосъзнава и конституира.

Настоящият текст се фокусира върху рецепцията на един от най-вълнуващите и най-обичаните от своите колеги критици – Минко Николов. Реакцията както на отделни негови текстове, така и на цялостния му житейско-творчески път е силно емоционална, бих казала – горестна. Интензивна вълна от мемоарни и аналитични статии основават моя обзор, едно особено вчувстване в емоционалната и интелектуалната нагласа на критика се долавя в тях, едно настойчиво възпроизвеждане и обобщаване на Минко-Николовите виждания с цел не просто проучването им, но и ревнивото им запазване и предаване на бъдещето.

Бързо литературнокритическо развитие¹ и ранна зрялост, внимание към литературната история, силен нъх за талантливото и новаторското, социална ангажираност и философска възбепеност – тези оценки се срещат почти без изключение в рецензиите за и портретите на Минко Николов. Повечето цялостни изследвания върху неговото дело включват и обширната му статия „Отговорности и възможности на критиката“, в която Николов с ярък метафоричен език и смели, аналитично-синтетични наблюдения извежда своите виждания за съпътстващата и направляваща, а често и законодателна работа на критика.

Следващите редове се основават на портретите от Ефрем Каранфилов („С чувство за съвременния живот“), Светлозар Игов („Зрелостта на търсеция дух“), Георги Цанев („Минко Николов“), Константин Еленков („Критик по призвание и дарба“), Цветанка Атанасова („Минко Николов“), Йордан Василев („Критикът в своето творчество“).

Философия на обществото, философия на историята, психология на литературното творчество, на художественото интерпретиране определят аналитичните наблюдения на Минко Николов и израстват от тях. Сякаш самите негови основания да се насочи към литератур-

¹ В портрета си на Минко Николов, писан година след смъртта на критика, Йордан Василев се възлежда детайлно в ускореното развитие на неговия стил, лексика, фраза, в укрепването на рецепторите му (от първата му книга за Христо Смирненски от 1958 г. насетне, условно казано до втората, която излиза седем години по-късно, през 1965 г.). Студентският дневник на Минко Николов и някои негови ранни рецензии илюстрират способността на критика да развива, при това доста бързо, мисленето си за литературата, преодолявайки клиширани идеологически представи и език (които Здравко Петров още през 1969 г. нарича „входна виза“ към редакциите на литературните издания!). Затова и М. Николов не цени особено ранните си текстове, писани до 1956 г., не ги събира и преиздава, бивайки крайно възискателен към себе си, „но те бяха твърде строги в условията на една поначало наивна естетика, която често пъти амнистираще липсата на художествен талант заради социалистическата идея или гражданска позиция“ (Петров 1969: 117).

ната критика са философски. Оперативното острие на критическия му натюрел не ограничава паралелната му склонност към теоретическо обобщаване. „Дали ще тълкува новата поезия или „Моби Дик“, дали ще се радва на едно ново име [...], той винаги тръгва от опиянението пред загадките на времето“ (Еленков 1979: 81).

Чрез силната си синтезираща настройка, пише Еленков, Минко Николов „живее времето си“. Усетът за творбата е усетът за времето, изразен в бърза критическа реакция, която го прави образцовия **оперативен** критик, най-добрия оперативен критик от следаприлското поколение според Игов („ние не сме имали по-оперативен критик от него“ твърди и Еленков). Това умение да улавя специфичното благодарение на двойното локализиране – историческото и съвременното – го прави откривател на дарованията на Блага Димитрова, Йордан Рагичков, Любомир Левчев, Константин Павлов. (Впрочем тъкмо активното му включване в живота на това поколение Здравко Петров определя като решаващо за интелектуалното присъствие на критика: „Но ако днес Минко Николов живее в нашето съзнание, то стана благодарение на това, че той активно се включи в духовния живот на едно десетилетие, което подари на нашата критика самостоятелен живот на мисълта, тематично разнообразие, стилистични търсения, психологически щрихи, ярко и оригинално защитавана концепция или творческа теза.“ – Петров 1969: 114.)

Синхронното трептене с духа на времето е невъзможно без усещането за историческата ретроспектива, за историческите контексти на настоящото, затова и оперативната критика е невъзможна без литературноисторическия поглед. Текстове на Минко Николов са създадени от продуктивното сечение на **литературния историк и критик**, едновременно методичен и чувствителен към новите явления, които разглежда и прогностично, отбелязва Цветанка Атанасова. (Според Здравко Петров „това съчетание на критик и историк е твърде рядко явление, то е привилегия на голямата критика“ – Петров 1969: 116.) Работата на М. Николов съчетава подходи в оценката и ситуирането – ретроспекция и проспекция чрез анализ и синтез. („Анализът беше една от най-силните черти на неговия талант на критик. Минко Николов се движеше в критиката, следвайки класическата схема на логиката, а именно от анализ към синтез“ – Петров 1969: 122.) Аналитичното усвояване освобождава от априорни стойности, от критически предубеждения, от тук и от догматични, фанатични схващания, а синтезната критическа нагласа на Николов предопределя успеха на портретите на Смирнен-

ски, Брехт, Страшимиров². Съпоставителната критическа настройка, съчетала на свой ред историзма и оперативността, отваря перспектива на малката българска литература към големите западноевропейски и американски литератури в изследвания като „Брехт“, „Кризата в модерния западен роман“, „Между мъртвата точка и хуманизма“. Още в края на 50-те години Николов открива за българската култура, както отбелязва Светлозар Игов, имената на Томас Ман и Бертолд Брехт. За Пруст и особено за Джойс, Кафка, Томас Ман малко се знае във времето на изследването, твърди и Ефрем Каранфилов в рецензията си „Кризата в модерния западен роман“ (той говори буквално за „отломки“ от тяхната слава, „проникнали“ у нас (Каранфилов 1962)³. Верен на литературно-историческия си импулс, М. Николов отбелязва и следовниците на големите романисти, и генезиса на школи като екзистенциализма, неговите социално-политически причини; връща се към Достоевски и Куркегор, че и към учителите на Достоевски. И не просто към имената, но към различния спрямо нашия духовен опит, който носят техните творби. Тъкмо с критерии, школувани с най-високи художествени образци, Минко Николов подхожда към родните явления, за да реагира живо на най-новаторското (Игов 1979: 5); тъкмо постоянният културен излаз тържи будни и чувствителни критическите му рецептори. Освен сполучливите паралели между писателите Минко Николов търси както винаги и философския произход на художествената интерпретация, включва в своя съпоставителен анализ Фройд, Бергсон, Ницше. Изобщо, обобщава Здравко Петров, „с появата на М. Николов се внесе дух на някакъв „европеизъм“ в нашата критика“. „Досегът му с европейската критическа и художествена мисъл му пречеше да бъде „староведец“ в областта на литературата“ (Петров 1969: 120). Напротив, той е авангардно непринаглежащ на своето критическо поколение със засилващия се интерес към фройдизма в литературата например. Постоянният интелектуален досег – както с европейски, така и със съвременни български литературни явления, тържи критическото му внимание активно.

Освен оперативна, историческа, съпоставителна и философска критическата интенция трябва да бъде **публицистична**, обществено ангажирана. Този възглед на Минко Николов припомня Ефрем Каранфилов

² Във възпоминателното си слово за Минко Николов Георги Цанев определя монографичния му очерк за Антон Страшимиров като „първото и напълно сполучливо изучаване на цялостната дейност на този противоречив писател“ (Цанев 1967: 3).

³ Тези книги Цанев също определя като „първи по рода си у нас“ (Цанев 1967: 3).

В статията си „С чувство за съвременния живот“, писана две години след смъртта на критика. Публицистичното намерение предполага и привличането на социален контекст в критическия анализ. „Духът на времето“ е в настоящето, захранвано от миналото и захранващо бъдещето. Критическото мислене в перспектива, посочено и от Еленков, и от Каранфилов, и от Василев, издава социална ангажираност, основава философския подход в текстовете за Страшимиров и Ламар например. Проучването на чужди художествени явления на свой ред активира социални контексти.

Взаимните критически наблюдения са наблюдения върху критиката *ap sich*. По повод работата на Минко Николов Еленков обособява **емоционално и рационално познание** в критиката. Тръгвайки от вижданията на Николов за двата типа творци, тези, които изобразяват „пълноводие-то на живота“, и тези, които го подчиняват на предварителна нагласа, Еленков определя Николов като творец от трети тип – който „управлява“ пълноводието **поетически** ирационално („критиката е изкуство, не наука“ бе казал Петко Росен, самият той писател). Минко-Николовото творчество носи „драмата на интелектуализма“, на трудния баланс на рационално и емоционално отношение към творбата. Той мисли като *съучастник*⁴ в делото на твореца. Именно интелектуализмът му, за който пишат и Еленков, и Йогов, го насочва според Атанасова към явления като Томас Ман и Бертолд Брехт. И тъкмо драматичната нагласа (която създава критика според Йордан Василев) е тази, която предопределя вчувстването като критически подход. (В размишленията си върху стилового израстване на Минко Николов Василев прави интересни наблюдения върху критическата дейност по принцип, извеждайки понятието „критическа личност“⁵. Тя се развива – трудно – между изкуството и науката, търси цялостност.)

⁴ Симбиозата творец – критик е едновременно и продуктивна, и ограничаваща, тя задава влиянието на „езика“ на автора върху „езика“ на критика според Й. Василев: „Това е една от сложните и често трагични задачи на литературния критик, който е разпъван на кръст – да бъде служител на времето или да го побеждава със стремеж към трайни, неостаряващи истини. Защото критиката е като дуела. Противникът, обектът съвсем не е беззащитен. Той е, който избира оръжието, терена и начина на двубоя“ (Василев 1968: 175).

⁵ „Никои друг художник не е така детерминиран в своето развитие от безброй задължителни условия, както литературният критик. Това е отражение на дуализма в тази сложна творческа личност и в самия характер на нейното дело – връзката ѝ с изкуството изисква вдъхновение, артистичност на възприемане, усет и иззя-

Схващан от колегите си като „академичен темперамент“ (по думите на Тончо Жечев), той е според Цветанка Атанасова по-скоро артист в критиката (впрочем лиричeskото начало в неговото писане е отбелязано и от Еленков). Хамлетовска нарича тя душата му, извеждайки – както и Светлозар Игов, и Здравко Петров – уникалния Минко-Николов сплит от академична мъдрост и детинска любознателност и спонтанност. Цветанка Атанасова и Здравко Петров посочват есеистичното писане на Минко Николов, но както твърди Петров, М. Николов „не беше по дух „есеист“ – напротив, той пише разгърнато и аргументирано. По-скоро е „антипод на тъй нареченото импресионистично писане, което изхожда от капризите на фантазията на критика“ (Петров 1969: 121). Въпреки теоретичното обработване Минко Николов се отнася поривно към художествената творба; въпреки че фразата му става все по-логична и „интелектуално привлекателна“ – и Йордан Василев, и Здравко Петров забелязват стилового развитие към по-артистично гъвкава оценка. И може би тъкмо поради силно емоционалното си отношение Минко Николов е по думите на Еленков най-добрият диагностик, а до голяма степен и прогностик сред критиците. Освен точни оценки той предначертава тенденции, бъдеще.

За автобиографичното начало в критическите текстове на Минко Николов говорят почти всички негови изследователи. Самият той пише в „Отговорности и възможности на критиката“: „Личният вкус и артистичната интуиция са неща решаващи“, при все че, посочва Здравко Петров, „М. Николов [...] не е отстъпвал от мнението си, че критиката е повече наука, отколкото изкуство“. Силна **автобиографична струя** тече през изследването му за Страшимиров според Светлозар Игов и Здравко Петров, през книгата му „Между мъртвата точка и хуманизма“ според Йордан Василев. „Той изгуби предишния си вкус към поетите на чистата вяра и идейна екзалтация, на тяхно място дойдоха и щяха да дойдат други фигури, които съответстват на сложните процеси, извършващи се в душата на критика. Неслучайно негови посетители бяха Страшимиров и Яворов“ (Петров 1969: 124). Според критика в последната книга на Минко Николов дори прозира трагичният му силует. В портрета си на Минко Николов, писан година след смъртта му, Йор-

ва, а близостта с науката не допуска художествена разпияност, стихийност в труда и незаинтересованост от резултатите. Критическата личност най-бавно и най-трудно се създава и най-бързо, най-лесно се разрушава. Защото тя е единство от познание, морал, емоционалност, тя е твърде цялостна“ (Василев 1968: 176).

ган Василев на свой ред твърди, че всяка негова творба е и „своеобразна изповед“, че „Минко Николов най-често търси проекция за свои вълнения и тревоги, търси себе си чрез творчеството на другите“ (Василев 1968: 168). (Не е учудваща, следователно, и подкрепата, която Минко Николов оказва на виждането на Здравко Петров за автобиографизма в създаването на литературния портрет в „Отговорности и възможности на критиката“.) Автобиографичният израз на Николов прегопределя и поетическата му нагласа като критик. Но при все единодушното наблюдение за силната автобиографична платформа на делото му, която определя и интензивното емоционално съпричастие на М. Николов към разглежданата творба или автор, при все че критическият текст, както и художественият, е изповед, Здравко Петров твърди, че „изповедният тон в критиката“ му е чужд.

Автобиографичната и философската нагласа задават и авторорефлексията – мисленето за критиката чрез себе си и за себе си – чрез критиката. Авторефлексията на Минко Николов възхожда и в авторсезиране, което Еленков посочва, цитирайки думите на Николов: „Как сковано действаме ние, критиците, като предрешаваме тъй наречения „натюрел“ на писателя, запечатваме като непроменлива гаденост най-живото и подвижно нещо – творческия интелект“ (Еленков 1979: 85). Авторефлексивната настройка на Минко Николов определя и спираловидното завръщане към автори и теми с цел да ги разработи по нов начин; творческият му път впечатлява с едно **критическо себеактуализиране**⁶, което отбелязват неговите изследователи (двете му книги за Смирненски и двете му книги за западния роман, втората – „Между мъртвата точка и хуманизма“). Йордан Василев съпоставя в детайли трите изследвания за Смирненски (дисертацията от 1955, първото и второто издание на книгата „Христо Смирненски“ от 1958 и 1965 г.), както и двете книги за западния роман, извеждайки редица многозначителни особености на рецептивната трансформация: в текстовете за Смирненски се забелязва различното структуриране на документалния материал спрямо собствените критически идеи, развиването на биографично-фактологичния обем за сметка на поетикоаналитичната работа например. Двете изследванията на западния роман Василев нарича „два етапа“ в развитието на Минко Николов: „Сравнете уводните думи към

⁶ Самият Николов определя като положителна в книгите на Пенчо Данчев „способността [...] да преодолява заръжките в собствения си път“ (Николов 1965: 60).

двете книги за западния роман, вижте описателността, равнодушието, обяснителния характер при първата и страстта, загъханото търсачество, личната ангажираност при втората“ (Василев 1968: 174).

Самият Николов говори за школи и направления в литературната критика, продуцирани от многообразието от подходи, „всяка от които със своя сфера на интереси в безграничния свят на естетичното, със своя концепция и собствена „стилистика“ (Николов 1965: 70).

Проучвайки текстовете и съдбите на различни български литературни критици, достигам до убеждението, че успешното критическо дело, големите критически текстове са невъзможни без **характер и смелост**. Само интелигентност и добър език не достигат. Ето някои от категоричните критични оценки на Минко Николов. За Павел Вежинов: „Но за един търсец автор като него, който обича да пътешества, да разузнава нови области от живота, най-малко подхожда да е доволен от направеното досега. Струва ми се, че на въпроса, коя своя книга смята за най-хубава, той би ни отговорил с известното остроумие: „Тази, която още не съм написал“. Ние очакваме да я напише“ (Николов 1968: 101–102). За Пеньо Пенев твърди в есето си от 1964 г.: „Не мисля, че поетът Пеньо Пенев се нуждае от митологични преувеличения. Той е явление в съвременната ни поезия – недовършено, грапаво, но самородно. [...] Поетът се развиваше, преборваше се с големите мъчности в изкуството, с трудностите на поетическата култура. Той още не беше достигнал върховете на поезията, дори своя собствен връх. „Дни на проверка“ е първият изглед към върха“ (Николов 1964: 37)⁷. В статията си „Има ли ХХ век свои класици“ Николов пише: „Класическият облик на модерните „класици“ може и трябва да бъде поставен под съмнение“ (Николов 1968а). Съвсем уверено той посочва недостатъци у един от най-активните критици съвременници, какъвто е Пантелей Зарев: „Далеч съм от намерението да оправдавам Зарев за неговата прибързаност, за недостатъчната прецизност във формулировките, за недостатъчната отлежалост на идеите му, които той често ни поднася в суров вид“ (Ни-

⁷ Не по-различна е оценката му за Радичков към времето на написването на статията: „Според мен Радичков се застоява доста дълго в един небулозен стадий и ние сме в правото си да чакаме прояснение, т.е. по-траен резултат от неговите търсения. И най-значителният талант предизвиква тревога, ако си позволява продължително време саморазхищение в случайни занимавки и импровизаторски игри. Радичков още не е утвърдил способността си да дирижира изобилните си хрумвания, да ги събира около по-цялостна и значителна идея“ (Николов 1965: 66–67).

колов 1965: 58). Психопрофилът – както на писатели и поети, така и на критици – е един от най-големите успехи на Минко Николов (ненапразно литературният портрет е сред най-предпочитаните и продуктивните му жанрове⁸). Колко профилиращи са следните думи за П. Зарев като критик: „Докато в конкретната преценка на художествените факти той е несигурен, докато барометърът му на критик показва незавидна колебливост и мъглявост, то в своите естетически съждения, в своя поглед за литературния процес, за неговите тенденции и потребности Зарев е оригинален, с интересни дурения, с разубнаваща мисъл, която се стреми към широта“ (Николов 1965: 59).⁹

Антидогматичният и полемичен нерв, популярният, четивен език, едновременната литературноисторическа и оперативнокритическа работа, доброто структуриране на фактологичния материал, формирането на собствен стил отбелязват в рецензиите си за отделни книги на Минко Николов Ефрем Каранфилов, Иван Цветков, Любен Георгиев, Атанас Свиленов, Петко Тотев и Георги Димитров-Гошкин.

* * *

Не цели ли литературнокритическата мисъл едно завършване, оцелостяване на възприятието на художественото слово посредством постоянното успоредяване на рефлексията и саморефлексията? Как ко-

⁸ В портрета си „Минко Николов“ Цветанка Атанасова разглежда разнообразието от жанрове, в които критикът твори: монография, портрет, студия, рецензия, проблемна статия и др.

⁹ Минко Николов е склонен да оспорва представи. Ето какво пише за отношението Страшимиров – Горки: „Българската литературна наука, по стара инерция, и досега свързва с Горкиевите босяци преди всичко образа на „несретника“ у Петко Тодоров. Но побудите за несретничество у героя на Тодоров са до голяма степен отвлечени и книжни, докато Страшимировият тип на „недоволника“ и „непригодливия“ е много по-жизнен, създаден от едно реално противодействие“ (Николов 1963: 49). Когато портретира, М. Николов привлича както художествени, така и документарни, и публицистични откъси от наследството на писателя (в случая А. Страшимиров в „Социалност, бит и трагични развързки у Страшимиров“). Рефлексите на критика се развиват динамично, есеистично, увлича ни портретеннообобщаващият формат, силно метафоризираното слово, психопрофилиращата работа, насочена от героите към житейските факти на автора. Характерно е вниманието към социалния контекст. Усетът към физиономичното създава лаконични, релефно црихиранни профили – например на Страшимиров тук: „Той е граматургичен – не и повествователен, не и живописно-изобразителен“ (Николов 1963: 55).

респондират критическата рецепция и авторрецепцията на Минко Николов? „Критиците също имат навик да се гледат в огледалото и да се питат разни неща. Къде сме били преди и къде сме сега? Как се е изменяла литературата и как е кореспондирала критиката ни с тези изменения? Какъв е нейният критерий, нейните мащаби, нейният вкус?“, пише Минко Николов в началото на статията си „Отговорности и възможности на критиката“. Рег след рег, осъждайки култовската унификация и рефлексирайки върху следкултовското разнообразие от критически почерци, Николов дефинира литературнокритическото възприятие и (само)осмисляне чрез многообразието от намерения и подходи. Статията съдържа едни от най-силните редове против култовската критика, против „слепотата на времето“ и „сталинските вердикти и параграфи“, дава релефна социалнопсихологическа картина с език блестящ, памфлетен, изобилен на остроумни метафори, които го сродяват с високата публицистика: „Ентузиастите от отечественофронтовския период не разбраха как се превръщат в надзиратели на литературния живот с критическа палка в ръцете“. Или: „Култът се възползва от тезиса за ръководната роля на критиката, за да я превърне в разсадник на догматични формули и схоластични канони, в център на административен натиск върху литературата, в директория, където се четат окончателни присъди над писателите. Започна проверка на „паспортите“ за установяване на идеологическата благонадеждност на всеки писател“ (Николов 1965: 56)¹⁰. За следкултовския период той пише: „Възстановени са пълните права на художествената специфика, отредено е полагащото се място на творческата индивидуалност в художествения процес“ (Николов 1965: 58). Разнообразието на следкултовските критически почерци допълва определението за литературна критика, като насочва както към способността на критика да еволюира в идеите и критериите си като залог за неговата успешност, така и към разширилото се внимание към социалния контекст и уникалността на творческата личност.

В работата на следващото поколение критици – на Е. Каранфилов, Т. Жечев, С. Султанов, Здр. Петров, Кр. Кулюмджиев, М. Николов прави особено интересни наблюдения върху **психологията на литературно-критическата работа**: сочи „артистичното сродяване“ със света на разглеждания автор, „изострянето на нейната способност за психологи-

¹⁰ „Ние стояхме на пост край крана на пожарогасителя и постоянно ни се привиждаха сенки на погналвачи“ (с. 63).

чески инвенции, на нейната впечатлителност за интимната същина, за „съкровено“ у твореца. „Чрез начина, по който пишат, те не само „освежават“ стила и начините на критическия изказ, а въвеждат по-друга естетическа чувствителност, умение да се чете „отблизо“ художественият текст, да се изживява той чрез психологическо проникновение“ (Николов 1965: 61)¹¹. Областта на литературната история вече не е само картотечното описание, тук има също поле за артистично и психологическо общуване с писателя, за анализ на „ненаписаната философия на нашата литература“: „Наред с „документалистите“ и „рестаураторите“ успешно се подвизават и „портретистите“ (Николов 1965: 70). Или метафорично казано, „необходима е една голяма идея, която да събере в сноп купчината от листи“. В тази посока не можем да отминем следните важни психопрофилиращи наблюдения: „Когато възкресяваш сенки от миналото, можеш да се увличаш не само по принципа на вътрешното родство, но и по принципа на отблъскването. Може да се случи така, че един разсъдъчен и хладен ум да пише с успех за безумците, лудите глави и хъшовете в литературата или един крайно боязлив автор да разсъждава интересно върху темата за героизма. [...] Не случайно е направен и изборът на контрастен принцип. Чрез този избор критикът се вживява в такива психологически черти, които са дълбоко потиснати у него и които се реализират не другояче, а чисто литературно“ (Николов 1965: 72–73).

В реговете за Згр. Петров и Кр. Кулюмджиев обаче Минко Николов спори с възгледа им за критика изключително като художник: „Згр. Петров и Кулюмджиев изпитват органическо презрение към нормативната и канонична критика, пронизират хладния разум на логиката и рационалистичните постройки, гледат присмехулно на добродетелния, но студен обективизъм. [...] Те отстояха правото на критиката да бъде част от литературата, а не сбор от предписания и катехизис от нравоучения“ (с. 61); „Артистично-есеистичната критика [...] възстанови някои свещени и пренебрегнати права на критиката, извика на живот

¹¹ Подходът на критика художник с неговата едновременно емоционална и интелектуална нагласа към художествения текст се синхронизира със сложната умозрително-сетивна механика на творческия акт – тук М. Николов споделя убеждението на К. Гълъбов за разсъдъчното начало в артистичното, пишейки: „Изобщо възгледът за творчеството като изблик само на елементарни стихии и първични енергии е съвсем несигурен ориентир в комплексните състояния и противоречията на модерното изкуство“ (с. 75).

забравени жанрове като литературния портрет, показва предимствата на психологическото сродяване с творческата личност. Тя въведе литературния паралел и литературните асоциации като израз на по-висока артистична култура и по-тънък естетически усет“ (с. 64). Това, с което М. Николов не се съгласява обаче, е „поталното им недоверие към обективните истини в литературата“: „критическият импресионизъм е примамлив като саморазкритие на критическия субект, но той е твърде несигурен в своята диагноза за извършващите се промени в литературата“ (с. 62). Минко Николов подкрепя обективността и историзма в литературнокритическия подход, търси в него „гражданска развълнуваност и публицистичен темперамент“, „вкус към проблемно критическо мислене“, което ще свърже гражданския нерв и философските аспекти в едно образцово обобщаване. Качествената литературноисторическа оценка е възможна само чрез адекватно познание за съвременните явления. Миналото отеква в съвремието, „затова, пише М. Николов, разграничението между теоретик и критик ми се струва твърде условно“.¹²

В самият акт на интелектуален анализ на онова, което е предназначено най-вече да въздува – на художествения текст, критиката постоянно осмисля и самата себе си. Взаимното възприятие на литературните критици допълнително проблематизира самата ѝ същина и смисъл и я поставя в режим на възобновяваща се авторефлексия. Огледани и преплетени един с друг, критическите гласове говорят и за другия, и за себе си в присъщата ситуация на полемика, която преосмисля критиката през нейното все оспорвано място, значение, роля.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Атанасова 1977: Атанасова, Цв. Минко Николов. // *Лит. мисъл*, 1977, № 3, с. 65–69.

Василев 1968: Василев, Й. Критикът в своето творчество. // *Септември*, 1968, № 1, 166–177.

¹² Това разделение според него идва от изкуственото противопоставяне на вестникарския рецензент (който в този смисъл може да се разглежда като синоним на оперативния критик) и литературния академик (в този смисъл образ на литературния историк) – а техните изследователски подходи и съответно инструментите се смесват едни с други. Едновременните процеси на специализация и разширяване на изследователското поле формират също така интердисциплинарни критици, които се интересуват както от съседни на литературата области на знанието, така и от чужди литератури.

- Георгиев 1958:** Георгиев, Л. Популярен очерк за Христо Смирненски. // *Пламък*, 1958, № 10, с. 56–57.
- Димитров-Гошкин 1958:** Димитров-Гошкин, Г. Поет на революцията 1923–1958. Една нова книга за Смирненски. // *Лит. фронт*, XIV, 1958, № 25.
- Еленков 1979:** Еленков, К. Критик по призвание и дарба. // *Лит. мисъл*, 1979, № 8, с. 81–86.
- Изов 1979:** Изов, Св. Зрелостта на търсеция дух. // *Лит. фронт*, 1979, № 17, с. 5.
- Каранфилов 1962:** Каранфилов, Е. Кризата в модерния западен роман. // *Нар. култура*, VI, 1962, № 4.
- Каранфилов 1969:** Каранфилов, Е. С чувство за съвременния живот. // *Лит. фронт*, XXV, 1969, № 3.
- Николов 1963:** Николов, М. Социалност, бит и трагични развръзки у Страшимиров. // *Лит. мисъл*, 1963, № 5, с. 43–59.
- Николов 1964:** Николов, М. Пеньо Пенев. // *Лит. мисъл*, VIII, 1964, № 4, с. 37–46.
- Николов 1965:** Николов, М. Отговорности и възможности на критиката. // *Септември*, 1965, № 4, с. 54–76.
- Николов 1968:** Николов, М. Избрани произведения. Т. 2. – София: Български писател, 1968.
- Николов 1968а:** Николов, М. Има ли XX век свои класици. // *Лит. фронт*, № 2, 1968.
- Петров 1969:** Петров, Здр. Мисловната и житейска драма на критика. // *Лит. мисъл*, 1969, № 2, с. 114–127.
- Свиленов 1962:** Свиленов, А. Студия върху съвременния западен роман. // *Септември*, 1962, № 3, с. 165–168.
- Тотев 1960:** Тотев, П. Далече от бреговете на съчинителството. // *Пламък*, 1960, № 2, с. 59–60.
- Цанев 1967:** Цанев, Г. Минко Николов. // *Лит. фронт*, 1967, № 2, с. 3.
- Цветков 1958:** Цветков, И. Култура на научното изследване. // *Септември*, 1958, № 11, с. 174–176.